20. 10. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Používání elektronických důkazů v řízení

S rozvojem moderních technologií dochází k výrazným posunům v řízeních před soudy i úřady, pokud jde o dovolené formy komunikace i na způsoby dokazování a možné důkazy. Právníci se ve své praxi stále častěji setkávají s používáním elektronických důkazů v řízení a čelí zároveň řadě nových výzev, zejména s přihlédnutím k často sporné věrohodnosti elektronických dokumentů.

PIERSTONE

V tomto ohledu je výrazně usnadněna pozice stran v civilním řízení v jurisdikcích, které se řídí anglosaským právem – zde procesní princip „discovery“ nebo „e-discovery“ umožňuje jedné procesní straně, aby vyžádala na druhé straně předložení všech elektronických důkazů, jejichž rozsah a obsah může být poměrně vágně vymezen. Lze si tak vyžádat například veškerou e-mailovou komunikaci za určité období mezi žalovaným a jeho dodavateli či jeho elektronické záznamy týkající se konkrétní záležitosti. Důkazy, které protistrana vydá, musí být autentické – porušení povinnosti vydat úplné a nezměněné důkazy je zpravidla spojené s trestněprávní sankcí.

Obecná přípustnost elektronických důkazů v řízeních v České republice není sporná - občanský soudní řád v § 125 uvádí pouze demonstrativní výčet možných důkazních prostředků, když stanoví, že *„za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků*.“ Důkazní pozice stran v civilním řízení v právních řádech kontinentálního typu je však proti postavení stran v anglosaských jurisdikcích oslabena: důkazy musí snášet každá ze stran a nemá právo požadovat vydání důkazu protistranou.

Principu e-discovery se česká právní úprava civilního řízení přibližuje alespoň v podobě institutu zajištění důkazu podle § 78 občanského soudního řádu. Při podání návrhu na zajištění důkazu je však vždy nutné přesně daný důkaz vymezit, není zde tedy prostor pro vágnější vymezení, jak tomu je v případě e-discovery. V případě elektronických důkazů je pak v řízeních také hojně využíván postup podle § 78a občanského soudního řádu, kdy je existence určitého elektronického důkazu osvědčena notářským či exekutorským zápisem. Ani zde však není řešen zásadní problém – pokud jedna strana nechá pořídit notářský zápis osvědčující existenci určitého elektronického důkazu (například záznam o existenci webové stránky s určitým obsahem k určitému datu), může protistrana stále rozporovat autenticitu takového důkazu. Notář či exekutor totiž nedisponují prostředky (ani pravomocí) autenticitu ověřovat či osvědčovat – pouze stvrzují faktický stav existující k určitému okamžiku.

Širší vymezení elektronických důkazních prostředků, které mají být zajištěny, přichází v úvahu pouze při zajištění důkazů podle § 78c písm. c) občanského soudního řádu – tedy v situaci, kdy strana řízení žádá zajištění dokumentů týkajících se zboží, jehož výrobou mohlo být porušeno právo z duševního vlastnictví. V tomto případě není nezbytné konkrétně označit jeden dokument, ale lze vymezit celou skupinu dokumentů, která má být zajištěna - například všechny elektronické faktury za určité období týkající se daného zboží.

Pro zajištění důkazů soudem platí oproti anglosaskému principu e-discovery vedle nutnosti důkazy konkrétně identifikovat další zcela zásadní omezení: provést zajištění důkazu lze jedině v případě, je-li obava, že později jej nebude možno provést vůbec nebo jen s velkými obtížemi.

Zajímavé rozhodnutí ve vztahu k elektronickým důkazům v souvislosti s porušováním duševního vlastnictví vydal již před více než deseti lety německý Spolkový ústavní soud ve věci Faxkarte.[1] Jednalo se o spor ve věci ochrany práv duševního vlastnictví, ve kterém žalobkyně tvrdila, že žalovaná použila část softwaru žalobkyně ve svém zařízení na analýzu faxového provozu. Žalobkyně tuto skutečnost dovozovala ze shody názvů souborů a shody velkého množství programových bloků ve zdrojovém kódu program. K prokázání, zda došlo k porušení autorských práv, však bylo třeba získat zdrojový kód programu, který měla k dispozici pouze žalovaná. Jednou ze zásad německého procesního práva je, že strany nejsou povinny předkládat důkazy, které by byly v jejich neprospěch. Nižší soudy zamítly nárok žalobkyně, protože se jí nepodařilo prokázat, že došlo k porušení autorských práv. Zároveň konstatovaly, že na základě uvedené zásady nemohou žalovanou vyzvat, aby předložila zdrojový kód, neboť by se mohlo jednat o důkaz, který je chráněn obchodním tajemstvím. Spolkový ústavní soud však rozhodnutí nižších soudů zvrátil. Argumentace byla založena na § 809 BGB, který v případech sporů o práva duševního vlastnictví dovoluje ohledání věcí, kterými mělo být tvrzené právo porušeno. Spolkový ústavní soud v tomto případě dovodil, že tato možnost se vztahuje i na zdrojový kód, který věcí v právním smyslu není. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že ten, komu autorská práva svědčí, musí mít možnost je hájit, a v podobných případech prakticky neexistuje jiná možnost, jak porušení autorských práv prokázat. Zásada rovnosti stran proto musí ustoupit zájmu na ochranu práv duševního vlastnictví.

Soud ve svém rozhodnutí zároveň stanovil postup, který by měly soudy nižšího stupně použít, aby byla maximálně chráněna práva žalobce i žalovaného. Zpřístupnění zdrojového kódu protistraně by totiž mohlo vést k poškození žalovaného, protože žalobce by pak principy v kódu obsažené mohl použít ve svůj prospěch. Soud stanovil, že samotnému použití zdrojového kódu jako důkazu v řízení by měla předcházet zvláštní procedura: zdrojový kód by měl být nejdříve poskytnut nezávislému znalci, který by měl prověřit, zda by mohlo dojít k porušení autorských práv. Teprve pokud znalec sezná, že by k porušení práv dojít mohlo, bude zdrojový kód použit v řízení jako důkazní prostředek.

V trestních a správních řízeních na rozdíl od civilního řízení důkazy aktivně opatřují zejména policejní, respektive správní orgány. Nemusí tak čelit problémům, které potkávají v civilních řízeních stranu sporu, jež potřebuje unést důkazní břemeno, přestože nemusí mít k určitému důkazu přístup. Jediné výraznější omezení, kterému tyto orgány veřejné moci čelí, představuje povinnost mlčenlivost advokátů a navazující specifická úprava pro domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii, pokud se zde mohou nacházet listiny, které obsahují skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta dle § 85b.

Povinnost mlčenlivosti zakotvená v § 21 zákona o advokacii je jednou z nejpodstatnějších povinností a zároveň výsad advokátní profese. Tato povinnost pomáhá advokátům vybudovat s jejich klienty vztah důvěry, který je zcela nezbytný k tomu, aby mohl advokát svým klientům kvalitně poskytovat právní služby. I proto jsou v českém právním řádu zakotveny mechanismy, které omezují pravomoc orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k domovním prohlídkám nebo prohlídkám jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii. Této otázky se dotýká řada rozhodnutí českých soudů, Ústavní soud nevyjímaje. Zmíněná rozhodnutí zpravidla vykládají ochranu advokátního tajemství poměrně extenzivně argumentujíce, že *„účelem trestního řízení není jen náležité zjištění trestných činů a potrestání pachatelů, nýbrž i projednání věcí s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána*“ (Ústavní soud, II. ÚS 889/10).

S rozvojem moderních technologií se rozšiřují i možnosti výkonu advokacie, a čím dál tím větší objem

komunikace s klienty, úřady i soudy tak probíhá elektronicky. Stejně tak většina spisového materiálu advokátních kanceláří je v současné době uchovávána v elektronické podobě. A vývoj pokračuje dále mílovými kroky: nejen, že velký objem výsledků činnosti advokáta je nyní uchováván v elektronické podobě, často je navíc uchováván mimo prostory samotné advokátní kanceláře. Aktuální usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. července 2014[2] však trendu elektronizace advokátní profese nastavilo významné limity, když soud povolil, aby byl nahrazen souhlas České advokátní komory stran seznámení se s obsahem listin a věcných důkazů uložených na serveru mimo prostory advokátní kanceláře. Ve světle ostatní dalších rozhodnutí českých soudů jde přinejmenším o rozhodnutí sporné a nekoncepční: Městský soud argumentuje ve svém rozhodnutí mimo jiné usnesením Nejvyššího soudu České republiky, které uvádí, že *„zvýšená ochrana práv třetích osob (klientů advokáta) upravená v § 85b tr. ř. se uplatňuje pouze ve vztahu k provádění prohlídek v místě (v prostorách), kde advokát vykonává advokacii, a kde se z tohoto důvodu* ***pravidelně vyskytuje větší množství informací o klientech advokáta****, přičemž současně není z hlediska výkonu advokacie účelné a ani reálné, aby advokát přijal taková preventivní opatření, která by v případě provádění domovní prohlídky (či prohlídky jiných prostor) zamezila případnému nežádoucímu seznámení se s citlivými informacemi o klientech ze strany orgánů činných v trestním řízení nad rámec vymezený v příkazu k provedení takové prohlídky.*“ Nelze pominout, že cloudové úložiště dat zcela zjevně může být, v závislosti na konkrétních okolnostech, právě místem, kde se pravidelně vyskytuje větší množství informací o klientech advokáta, opravňující zvláštní postup podle § 85b trestního řádu. Vzhledem k nezadržitelnému trendu využívání cloud computingových služeb napříč sektory, který jistě nemine ani jinak konzervativní advokátní profesi, lze očekávat, že uchovávání spisů a dalších materiálů advokáty mimo místo výkonu advokacie stricto sensu se v budoucnu stane realitou, kterou je třeba zohlednit.

Doposud se soudy při interpretaci ustanovení § 85b trestního řádu většinou stavěly do pozice garanta rozsáhlé ochrany advokátní mlčenlivosti.[3] Pokud by však soudy pokračovaly v trendu restriktivní interpretace povinnosti mlčenlivosti advokáta a návazného specifického postupu orgánů činných v trestním řízení podle § 85b trestního řádu, může hrozit, že začnou orgány činné v trestním řízení stále významněji zasahovat do povinnosti mlčenlivosti advokátů a, dovedeno ad absurdum, například zabavovat advokátům jejich spisy, které budou mít u sebe v aktovce, když se zastaví na obědě cestou na schůzku s klientem.

Mgr. Adéla Pinkavová,
advokátní koncipientka

PIERSTONE s.r.o., advokátní kancelář

Na Příkopě 9
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 234 958
Fax: +420 224 233 656

---

[1] Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 2. 5. 2002 ve věci I ZR 45/01
[2] Sp. zn. Nt 615/2014
[3] Například nedávné usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30.4.2014, které mj. uvádí, že „je tedy možno konstatovat…, že výkonem advokacie ve smyslu ustanovení § 85b odst. 1 trestního řádu je míněná veškerá činnost advokáta a nikoliv místo či sídlo advokáta registrované u České advokátní

komory.“

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Kauza Skender Bojku: Putativní nutná obrana optikou ÚS
- Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob
- Nový zákon o zbraních a střelivu
- Dětský certifikát
- Přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů
- Trestněprávní odpovědnost členů zastupitelstva při nakládání s nepotřebným majetkem
- Kolize formalismu a ochrany obětí: nový přístup Ústavního soudu k domácímu násilí
- Podmínečné propuštění po novele trestního zákoníku
- Porušení zásady presumpce neviny orgány činnými v trestním řízení a náhrada škody za nezákonné trestní stíhání
- Trestné činy z nenávisti (hate crimes) ve světle novely trestních předpisů
- Primární viktimizace dětských obětí sexuální trestnou činností